

Södertörns högskola
Journalistik och multimedia
C-arbete i journalistik, VT 2005

Människorna bakom domsluten

–

En artikelserie om den svenska domarkåren

Alla jurister rätt att söka domartjänst
Svenska domstolar får ett ansikte utåt
Domstolsförhandling – ett skådespel i verklig tappning
Med nya ögon på en gammal värld

Författare Sara Hjelm
Handledare Ville Carlström
Examinator Christian Andersson

Seminarium 23/5 2005 Slutversion 1/6 2005

Innehåll	Sid.
Överingress	3
Nyhetsartikel: Alla jurister rätt att söka domartjänst	4
Nyhetsartikel: Svenska domstolar får ett ansikte utåt	7
Reportage: Domstolsförhandling – ett skådespel i verklig tappning	9
Personporträtt: Med nya ögon på en gammal värld	17
Arbetsrapport	21
Källförteckning	24

Överingress

De svenska domarna syns sällan offentligt. Ändå har de makten att förändra våra liv om vi hamnar i deras händer. Vad vet allmänheten egentligen om denna ansvarstygda och traditionsbundna yrkesgrupp?

Jag har valt att titta närmare på den utifrån tre aspekter.

- Står domarkåren inför några moderniseringar/förändringar? (Nyhetsartiklar)
- Vilka är människorna bakom domsluten och hur ser deras arbetsvardag ut? (Reportage)
- Hur ser en före detta domare på domarväsendet? (Personporträtt)

Alla jurister rätt att söka domartjänst

”Slopa den nuvarande domarutbildningen och inför öppen domarrekrutering”

Så lyder delar i den statliga utredning som före detta justitiekanslern Hans Regner lade fram hösten 2003. Förslaget har fått både kritik och applåder.

I dagsläget måste blivande domare, utöver avlagd juris kandidatexamen, även klara av den interna domarutbildningen som löper över minst sex år. Enligt den aktuella utredningen bör denna utbildning avskaffas och ersättas med en öppen rekrytering. Öppen rekrytering innebär att alla verksamma jurister har möjlighet att söka domartjänster. En orimlighet enligt många, en nödvändighet enligt andra.

– Med en öppen rekrytering breddas rekryteringsunderlaget för domaryrket och därmed ökar konkurrensen, något som leder till att de allra skickligaste juristerna kan rekryteras. Dessutom behöver domstolarna domare med olika yrkeserfarenheter. Det moderna samhället är så komplext att en domare inte kan behärska alla frågor som skall behandlas i domstolen, säger Hans Regner som lett utredningen.

Ersätt med grundutbildning

Enligt utredningen är blivande domare inte beroende av den traditionella domarutbildningen som erbjuds idag. Det räcker med att nyanställda domare ges en grundläggande utbildning i samband med att de börjar sin tjänstgöring. Detta gör att jurister inte behöver ta ställning till om de vill bli domare redan i unga år. Något som enligt Hans Regner är av stor betydelse då det först är en bit upp i karriären som man verkligen kan fastställa att en person har vad som krävs för att bli domare.

Delade remissvar

Förslaget har skickats på remiss till 193 instanser. Sollentuna tingsrätt är ett av de många organ som ställt sig kritiska till att slopa domarutbildningen.

– Det är inte realistiskt att slopa domarutbildningen. Däremot håller jag med om att domarna skulle behöva bredda sin yrkeserfarenhet och arbeta både inom den privata och offentliga sektorn innan de blir ordinarie domare, menar Agneta Claesson Norell, ordinarie domare vid Sollentuna tingsrätt.

Vice riksåklagaren Catarina Bergqvist Levin tog emot förslaget med stor förtjusning.

– Jag applåderade när jag såg förslaget. Meningen är ju att de allra skickligaste juristerna ska bli domare, det kan man bara uppnå med en öppen domarrekrutering. Dessutom behövs bredare yrkeserfarenheter inom domarkåren. Som det ser ut idag är alla stöpta i samma form.

Även Domstolsverket ställer sig positivt till utredningens förslag då de inte anser att den nuvarande domarbanan fyller sitt syfte. Hovrätten över Skåne och Blekinge var å andra sidan inte beredd på de föreslagna förändringarna och kritiserade stora delar av utredningen för att vara ogenomtänkt.

Tobias Eriksson är handläggare i ärendet vid justitiedepartementet. Hans generella bedömning är att många instanser varit positiva till en öppnare rekrytering av domare, främst för att de vill se en domarkår med bredare erfarenheter. Däremot är det relativt få instanser som är beredda att helt avskaffa den nuvarande domarutbildningen.

Ökad jämställdhet

Utredningen lyfter även fram frågan om jämställdhet inom domarkåren. Idag är endast en knapp tredjedel av Sveriges 955 ordinarie domare kvinnor. Domstolsverkets ambition är att skapa en jämnare könsfördelning men utvecklingen går långsamt. Andelen kvinnor bland de ordinarie domarna har endast ökat med 1 procent sedan 2003.

Däremot utgör kvinnorna en klar majoritet av det antal fiskaler (icke ordinarie domare) som idag tjänstgör i Sverige. Lena Annerén arbetar med jämställdhetsfrågor vid Domstolsverket och menar att det är svårt att avgöra hur fördelningen av män och kvinnor kommer utvecklas de närmaste åren.

I den aktuella utredningen föreslås en rad arbetsförändringar för att kvinnornas chanser att konkurrera med männen ska öka. Till exempel genom att föräldraskap värdesätts och likställs med annan utomjuridisk yrkeserfarenhet. Något som Lena Annerén ser positivt på.

– Föräldraskap är utvecklande och något som enligt min uppfattning inte alltid värderas tillräckligt i rekryteringar.

Beslut ännu avlägset

Hur det slutliga beslutet blir om den öppna domarrekruteringen är ännu oklart. I budgetpropositionen för våren 2004 gjorde regeringen ett principuttalande i frågan där man lät meddela att domarutbildningen inte behöver avvecklas helt men att en mer öppen rekrytering borde införas.

– Domarutbildningen ska ses över, det står klart. Men vem som ska leda det och efter vilka direktiv det ska ske är inte bestämt, troligtvis meddelas det inom en ganska snar framtid. Hur utbildningen kommer att ändras tror jag dock inte vi får svar på inom det närmaste året, säger Tobias Eriksson.

Stegen i dagens domarutbildning

1. Två års arbete som **notarie** vid tingsrätt eller länsrätt. En notarie får delta i och arbeta med många olika typer av mål. Notarien får också på eget ansvar handlägga enklare mål och ärenden.
2. Minst ett års anställning som **fiskal** vid hovrätt eller kammarrätt (6 mån som provanställd och därefter ytterligare minst 6 mån som tillsvidareanställd). En fiskal får ytterligare juridiska kunskaper och ges inblick i handläggningen av mål även i den högre instansen, det vill säga hovrätt eller kammarrätt.
3. Tjänstgöring som fiskal i tingsrätt eller länsrätt under minst två år.
4. **Adjunktionstjänstgöring** vid hovrätt eller kammarrätt under ett år, det vill säga aktivt deltagande i rättens avgöranden.
5. Utnämning till **assessor**. En assessor fortsätter sitt arbete i hov- eller kammarrätt eller arbetar som föredragande i Högsta domstol. En del väljer även att arbeta med offentliga åtaganden under några år.
6. Möjlighet ges att söka en ordinarie domartjänst vid en under- eller överrätt (det vill säga ting- eller länsrätt respektive hov- eller kammarrätt).

Olika typer av domstolar i Sverige

Allmänna domstolar

Högsta domstolen
Hovrätt
Tingsrätt

Förvaltningsdomstolar

Regeringsrätten
Kammarrätten
Länsrätten

Specialdomstolar

Arbetsdomstolen
Marknadsdomstolen
Hyres- och arrende-
nämnderna

Svenska domstolar får ett ansikte utåt

De har en betydande makt och ett tungt ansvar. Ändå syns de svenska domarna sällan inför allmänheten. Men nu startas ett nätverk av frivilliga domare runt om i Sverige. De ska lära sig hantera medierna och ge de svenska domstolarna ett ansikte utåt.

Målsättningen med det nya nätverket är att domarna ska bli mer synliga i media. I förlängningen är tanken att varje domstol ska ha en informationsansvarig domare som har kunskapen och kompetensen att hantera frågor från massmedia och allmänheten.

– Än så länge är det bara ett tjugotal frivilliga domare som ingår i nätverket. Men det är en bra geografisk spridning på dem så domstolar från i princip hela landet finns representerade, säger Peder Jonsson, informationsansvarig vid Domstolsverket.

Domstolsverket är berett att bistå det blivande nätverket med utbildning och i början av juni ska ett möte hållas där utbildningens utformning och arbetssätt ska diskuteras.

Svårt förklara domslut

Nätverket startas för att domarna själva ska stå för den faktabeskrivning som kommer ut i media. I dagsläget är det många domare som inte ser någon poäng i att uttala sig offentligt utan i stället hänvisar utomstående till att läsa de skrivna domarna. Christer Thornefors, ekobrottsdomare vid Stockholms tingsrätt, är en av dem.

– Det är svårare än vad många tror att som domare kortfattat förklara ett domslut i media när flera månaders arbete ligger bakom beslutet. Om allmänheten är intresserad av utgången i ett mål kan de läsa domen, man får inte ut mer information av att tala med en domare.

Domstolsverket menar att det finns en risk för att felaktiga uppfattningar och missförstånd uppstår om man som utomstående bara läser domen. Därför ska domarna i det nya nätverket tränas i att hantera pressen så att korrekta fakta kommer ut och risken för feltolkningar minskar.

Minskat förtroendet

De senaste åren har uppmärksamheten kring domstolarnas arbete vuxit. Barbro Ahlbäck arbetar som ordinarie domare vid Huddinge tingsrätt. Hon känner att förtroendet för domstolarna inte längre är detsamma och tror att trycket från medierna

är en orsak till det. Hon tycker det är bra att domstolarna uppmärksammas i media men beklagar att felaktiga uppgifter ibland kommer ut och skadar deras anseende. Ändå är hon tveksam till om det fyller någon funktion att domarna själva går ut i medierna och förklarar domsluten.

– Jag är inte rädd för journalister men tyvärr är min erfarenhet att de kan ha svårt att acceptera ett nej när man inte kan ge dem den önskade informationen. Vi domare får till exempel aldrig uttala oss om vad som sker eller sägs under överläggningarna när rätten kommer fram till ett beslut. Och det är just sådana uppgifter som pressen många gånger vill åt.

Agneta Claesson Norell är ordinarie domare i Sollentuna tingsrätt. Hon tycker det hör till domarnas skyldighet och ansvar att gå ut i media och förklara. Inte minst för att behålla allmänhetens förtroende.

– Alla domare borde ges utbildning och träning i hur vi ska hantera media. Det är viktigt att jag som domare kan förklara mina beslut för allmänheten så att risken för felaktiga tolkningar och skadat förtroende elimineras.

Enligt Domstolsverket är medieträning och deltagande i samhällsdebatten en viktig fråga för domare. Och det nystartade nätverket är inte den enda satsningen som gjorts. Sedan några år tillbaka har man även satt in massmedieträning som ett moment i fiskalsutbildningen.

Faktaruta

Huvudförhandling i tingsrätten – så går det till

- Varje huvudförhandling i rätten leds av en domare (rättens ordförande).
- Till sin hjälp har domaren tre nämndemän. Nämndemännen är inte jurister utan kommunalpolitiker som valts ut av respektive parti i kommunen.
- Det är domaren och nämndemännens uppgift att komma fram till ett domslut. Om de inte är överens sker en omröstning där ordföranden har utslagsröst.
- Vid huvudförhandlingen närvarar även en tingsnotarie. Denne har i uppgift att notera och anteckna det som sägs under huvudförhandlingen.
- När domen är fastställd är det domarens uppgift att skriva domen.

Domstolsförhandling

- ett skådespel i verklig tappning

”Jag är en sensuell, ung, vacker kvinna och jag älskar sex.”

Åklagaren läser sakta upp innehållet från den nedlagda internetsidan.

Ungdomarna längst bak i tingssalen häpnar över deras högstadielärares hemliga verksamhet. Självtittar han rakt ut i luften och snurrar sin penna mellan fingrarna.

Framför de höga fönstren längst in i salen sitter Barbro Ahlbäck med de tre nämndemännen vid sin sida. Noggrant följer hon åklagarens ord i sina papper. Hon läser och lyssnar, rör inte en min.

”Jag har fasta vackra c-kupe-bröst. Är jag inte lækker?” Ungdomarnas ögonbryn höjs i takt med att detaljerna avslöjas. Den åtalade, en före detta högstadielärare och sexualrådgivare inom RFSU, fortsätter att titta rakt ut i luften. Han är misstänkt för att ha hjälpt prostituerade att bygga hemsidor och marknadsföra sina kroppar på Internet. I gengäld har kvinnorna gett honom sex. Idag sitter han åtalad för koppleriverksamhet.

Barbro Ahlbäcks kontor är ljus och luftigt, inte alls i stil med den slitna entrén och de dunkla korridorerna som präglar tingshuset i Huddinge. Efter sina 15 år som ordinarie domare här har hon en hel del uppmärksammade mål bakom sig.

– Tunga brottmål är något som utmärker Huddinge kommun och en del mål som jag haft har varit oerhört svåra rent emotionellt. Fast jag har lärt mig att hålla en viss

distans till de inblandade personerna. Men att helt sluta känna för människor är också en fara, den dagen jag gör det lägger jag av.

För Barbros del är det inget hon behöver tänka på, hon är 67 år och går i pension till sommaren. Hon är en prydlig kvinna. Välvårdat hår, beige kostym och omsorgsfull make-up.

Tio minuters paus. Skaran ungdomar försöker få ögonkontakt med sin före detta lärare när han går genom korridoren. Han ägnar dem inte en blick. Svart skjorta, gråsprängt hår, en rejäl ölmage och gles skäggväxt. Ytan förtäljer ingenting om de gärningar han misstänks för.

Mannen går efter sin försvarare in i ett rum längst bort i korridoren. Det dröjer inte många sekunder innan kommentarerna börjar hagla bland ungdomarna. "Inte konstigt att han var en så dålig lärare", "Ser ni hur sur han är över att vi är här?", "Nu bajar man varför han har en dotter tillsammans med en tonåring".

Domen har ännu inte fallit, men i ungdomarnas ögon är deras före detta lärare redan ett äckel.

Barbro skakar på huvudet.

– Domstolsväsendet håller på att bli en myndighet med alltför mycket politisk inverkan. Men det är inget som diskuteras öppet, i alla fall inte tillräckligt mycket.

Barbro ser domstolarnas självständighet som en nödvändighet och hymlar inte med att hon tycker det är för mycket beblandning mellan departementen och domarkarriären idag. Tjänstgöring inom ett departement anses mycket meriterande inom domarkåren och många domare har en bakgrund inom regeringskansliet. Barbro tycker det är fel väg att gå och fick hon bestämma skulle de här tjänsterna ha ett betydligt lägre meritvärde. Däremot ser hon inget hinder i att domare är politiskt engagerade.

– Så länge det inte påverkar bedömningarna är det bara positivt med engagerade människor. Och jag kan inte tänka mig att en domare låter sin politiska färg påverka ett domslut.

Den unga tingsnotarien trycker igång bandspelaren. Förhöret med den åtalade kan börja.

– Nej, jag har inte haft sex med dem.

Mannen skakar på huvudet. Hans kontakt med de prostituerade kvinnorna grundar sig enbart på hans intresse för deras utsatta situation. Han intygar att han utgett sig för att vara kund till några av dem. Men det var bara för att få träffa dem och bilda sig en uppfattning om hur de lever.

– Jag ville skriva en artikel om dem och uppmärksamma deras situation.

Artikeln publicerades 3 januari 2004 i Aftonbladet.

Mannens berättelse styrks av den medelålders kvinna som kommer in i salen och tar plats i vittnesbåset. Hon är den prostituerade kvinna vars kontakt med mannen polisen kunnat fastställa. I flertalet e-postmeddelanden dem emellan framgår att hon fått hjälp med utformningen av sin hemsida där hon marknadsför sin kropp. Men både kvinnan och den åtalade mannen nekar till att de haft sex. Och den hjälp han gav henne med hemsidan rör bara tekniska detaljer som hon inte själv behärskade.

– Den tekniska nördén vaknade i mig när hon bad om hjälp.

Mannen rycker oskyldigt på axlarna. Hjälpen bestod även i att ta nakenbilder på kvinnan och lägga upp dem på hennes hemsida.

Barbro blir tyst där hon sitter vid skrivbordet. Hon har dömt allt från styckmord till incestmål, ändå kan hon inte minnas en enda gång då hon haft ångest över någon av sina domar.

– Hade vi dödsstraff i Sverige skulle jag däremot få rejäl ångest. Men då skulle jag å andra sidan inte arbeta som domare.

Barbro har vant sig vid att se det mesta men hon är noga med att inte låta jobbet påverka hennes privata liv. Även om den ökade arbetsbördan gör det allt svårare.

– De senaste åren har domstolsväsendet utsatts för alltmer påfrestande nedskärningar. Smärtgränsen för arbetsbördan är både nådd och överskriden för länge sedan och periodvis har det varit riktigt tufft för både mig och mina kollegor. Då är det tur att man trivs så pass bra med sitt yrke som man gör.

Tre veckor passerar, sedan kommer domen. Rätten finner att den åtalade mannen genom sitt handlande möjliggjort för den börda kvinnan att skapa en hemsida och göra den tillgänglig på Internet. Han anses därmed ha bidragit till hennes fortsatta prostitution i sådan grad att han kan dömas till ansvar för koppleri. Men då han är ostraffad sedan tidigare och lever ett socialt välordnat liv uteblir fängelsestraff. Istället får han villkorlig dom med 70 timmars samhällstjänst.

* * *

Kvinnan är liten. Hon bär en gul kostym och tunga guldsmycken. Pagen är välklippt och läpparna målade i rött. Kan hon slåss? Tydligt. På andra sidan

tingssalen sitter en ung kvinna och snyftar när hon talar om slagen i bankomatkön för snart ett år sedan.

– Hon trodde jag raggade på hennes man. Helt sjukt! Det var ju han som började prata med mig! Den unga kvinnan kastar ett ilsket ögonkast mot den pageklippta som möter blicken utan att blinka.

Upphöjd på en stol med en vikingastaty på väggen bakom sig sitter Gustaf Lindstedt och antecknar i tysthet. Så gör även de tre nämndemännen och tingsnotarien vid hans sida. I bänkraderna längst fram har ett gäng sjundeklassare tagit plats tillsammans med sin lärare. Ett dämpat sus hörs bland dem när den misshandlade kvinnan avslöjar att den pageklippta inte bara slog henne utan även visade bröstet för vakterna som kom och hämtade henne.

Gustaf Lindstedt är sen. Men bara tio minuter. När han kommer är han glad och talar högt på vägen genom de ljusa korridorerna vid Södra Roslags tingsrätt. Han är lång och gänglig, bär runda glasögon och har en grå yvig kalufs.

– Vad kul att bli synad av en journalist! Jag har bara goda erfarenheter av journalister. Gustaf är ordinarie domare sedan 12 år tillbaka. För några månader sedan ledde han förhandlingarna kring Örebro sportklubbs eventuella inträde i allsvenskan. Telefonen ringde dag och natt och tv-bolagen stod på kö för intervjuer. Inte vid ett enda tillfälle blev han felciterad eller kände sig orättvist behandlad i medierna.

– Men idrott är ju inte ett lika känsligt ämne som till exempel sexualbrott. Jag vet domare som har fått sina liv förstörda på grund av mediernas snedvridna rapportering om deras domar i våldtäktsmål. Så självklart har inte alla lika goda erfarenheter som jag.

Den pageklippta kvinnan är välformulerad och talar med tydlig stämma. Hon erkänner att hon slog till den unga kvinnan på andra sidan salen men det var bara med öppen hand, alltså inte så hårt. Hon erkänner också att hon har lätt för att bli svartsjuk, i synnerhet när hon är onykter. Hon och hennes man hade druckit både öl och vin innan de kom till bankomatkön den där eftermiddagen för ett drygt år sedan.

– Men jag såg att hon kramade min man! Det var det som gjorde mig ledsen och arg.

– Får jag säga en sak? Den misshandlade kvinnan avbryter förböret med den åtalade.

– Nej! Gustaf är snabb och bestämd i sitt svar.

Med en något mjukare ton förklarar han i nästa sekund att det är som ett skådespel i rätten. När den ena sidan talar är den andra tyst och vice versa.

Kvinnan i page återupptar sin berättelse. Smällarna träffade inte alls där den slagna kvinnan påstod och hon minns mycket tydligt att det utspelade sig en kram mellan hennes man och kvinnan. Annars hade hon aldrig slagit till henne.

Gustaf snurrar på sin skrivbordsstol och rynkar pannan. Visst har det hänt att han låtit känslorna ta över i rättssalen någon gång.

– Någon gång har jag nog lagt mig i och kanske ifrågasatt för mycket när jag blivit irriterad på någon av parterna.

Så här i efterhand känner han att det är på gränsen till vad man får göra som domare. Men när det väl inträffat har han inte kunnat låta bli. Varje gång han känner sig ledsen eller påverkad av ett mål försöker han alltid vara uppriktig mot parterna.

– Jag säger som det är, att jag känner mig nere och är illa berörd av situationen, då brukar det gå över. Men ibland är det oerhört svårt. Och konstigt nog har det blivit svårare att stänga känslorna ute ju äldre jag blivit.

Han tror dock att en domare till viss del måste tillåtas vara känslomässigt påverkad eftersom stora delar av trohetsbedömningen vilar på känslor.

– *Visst kramades vi.*

Den pageklippta kvinnans man har kommit in i salen för att vittna om vad som utspelade sig i bankomatköen. Han är i 50-årsåldern, bär en rutig flanelleskjorta och slappa jeans. Mannen berättar att han tyckte sig känna igen kvinnan i bankomatköen och började prata med henne. Sedan vill han bestämt minnas att de kramades.

Tio minuter senare sitter en vitbårig pensionär i vittnesbåset och skakar på huvudet. Han såg ingen kram, trots att han befann sig bara några meter från bankomatköen. Det enda han såg var en ursinnig kvinna började slå mot en annan.

Berättelserna går isär. Vad är sant? Vad kan bevisas? Vad blir straffet? Gustaf släpper sin penna och tackar det sista vittnet. Huvudförhandlingarna är över och att rätten ska hålla överläggningar.

Två veckor senare meddelas att kvinnan i page döms för ringa misshandel. Med hänsyn till att misshandeln skett helt oprovocerat och skadan inte blev obetydlig, bör den slagna kvinnan bli berättigad till ersättning om 5500 kronor. Rätten bedömer även att den åtalade med omedelbar verkan ska delta i kriminalvårdens nykterhetsbehandling.

Gustaf trummar med fingrarna mot sitt skrivbord. Söker man sig till domaryrket för att slippa kritik eller utvecklar man en känslighet för kritik när man arbetat som domare ett antal år? Han kan inte svaret på den frågan men att domare är känsliga för kritik råder det ingen tvekan om.

Under sina 12 år som ordinarie domare har han aldrig kritiserat eller ifrågasatt en kollegas arbete. Och han har heller aldrig själv utsatts för kritik.

– Vi är väldigt skyddade i vår yrkesroll. Samtidigt som det är synd är det en förutsättning för att vi ska kunna arbeta självständigt.

Gustaf tror på ökat politiskt intresse och samhällsengagemang bland domare.

– Det skulle bara göra oss domare gott om vi emellanåt lämnade vår trygga värld och gav oss ut i debatten. Men det är nog många som inte vågar av rädsla för att bli överkörda och bortgjorda.

* * *

Kvinnan bär en lila dräkt och för med sig ett moln av rök in i väntrummet.

– Hej, det är jag som åklagare idag.

En hand sträcks ut från den lila dräkten och riktas mot en ung pojke i en av sofforna. De hälsar artigt, som vilka människor som helst. Och än så länge är det precis vad de är. Men så snart dörrarna till tingssal 34 öppnas kommer det förhållandet att ändras.

Där inne är det kvinnans uppgift att övertyga den väntande domstolen om den unga pojkens skuld. Hans skuld till att medvetet och brutalt ha misshandlat en jämnårig pojke i sin skola.

Sal 34 är liten och rymmer bara ett tiotal åskådare. Rummet vilar i ett dunkelt ljus bortsett från tre lysrör som riktar skarpa strålar mot de fem personer som väntar där inne. Den unga pojkens straff vilar nu i deras händer. I mitten sitter en bredaxlad man, iklädd grå kostym och mörk slips. Hans stolsrygg är högre än de andras och hans auktoritet går inte att ta miste på. Det är Anti Avsan, 47 år och ordinarie domare vid Stockholms tingsrätt sedan 2002.

– Som domare har jag privilegiet att alltid bara fatta beslut som jag själv tror på. Den förmånen har inte till exempel en åklagare eller försvarsadvokat på samma sätt.

Anti sitter i ett av sammanträdesrummen vid Stockholms tingsrätt. Han bär en mörk kostym, har välkammat hår och en säker blick. Anti är en luttrad person, i alla fall lämnar han det intrycket. 17 år som polis har gett honom perspektiv på det mesta. Han

har träffat de flesta typer av människor och lärt sig kommunicera även med de allra svåraste individerna. En kunskap som han inte tror att andra domare har på samma sätt. För även om domaryrket kan bjuda på en del dramatik går det inte att jämföra med hans erfarenheter från polisycket.

– Som polis är du på plats och kan bokstavligt talat bli spottad i ansiktet. Som domare är din uppgift att utreda *om, varför* och *hur* någon blev spottad på.

”Hur slog han dig?” ”Vad för typ av slag var det?” ”Gjorde det ont?” I rättssal 34 tickar minuterna fram medan åklagaren intervjuar den misshandlade, även han en ung pojke. Frågorna bär inga spår av känslor. Utan att lyfta blicken antecknar Anti det som sägs.

Efter förhöret känns det hela avgjort. Den misshandlade pojken fick ta emot både knytnäveslag och en spark av sin jämnåriga skolkompis utan att själv ha provocerat honom. Han är en oskyldig pojke som fallit offer för en frustrerad och bråkig skolkamrat.

Tio minuter senare står historien i ett nytt ljus. Den åtalade pojken intervjuas och berättar att hans slag var lösa och mest på skämt, i alla fall till en början. Det var först när han själv fick motta ett hårt slag som han blev arg på riktigt. Ord står mot ord. Två 16-åriga pojkar som båda är säkra på sin sak.

Anti skakar bestämt på huvudet. Det är en självklarhet att man som domare aldrig låter känslorna dominera i rättssalen.

– På samma sätt som en läkare inte får bli berörd under operation måste en domare hålla huvudet kallt under en huvudförhandling.

Hans ord låter självklara. En domare blandar inte in känslor i yrket, i alla fall inte på ett medvetet plan. Det handlar om att ha god självkänedom.

– Jag vet kollegor som bett om att få avstå från att döma för att de känt sig för engagerade i en fråga. Har man bara den självinsikten går känslorna att hantera.

Anti är moderat och politiskt aktiv på kommunal nivå sedan flera år tillbaka. Han ser inte sitt politiska engagemang som ett förtroendeproblem i yrket, snarare som en tillgång.

– Tack vare mitt politiska intresse är jag ofta betydligt mer uppdaterad och har större inblick i olika frågor än mina kollegor. Självklart gäller samma sak där, politiken får aldrig någonsin beblandas med dömandet.

Pausen är över. Rätten har haft överläggningar och tingssal 34 öppnas åter för de två 16-åringarna, deras föräldrar och ombud.

– Det här är allvarliga saker, Anti riktar en allvarlig blick mot den tilltalade pojken. Skulle du ha varit myndig hade rätten mycket möjligt dömt dig till fängelse. Jag har sett alldeles för många börja som du och sluta i betydligt värre situationer. Kom ihåg att den som slår ofta själv riskerar att bli slagen.

Antis röst är allvarlig och omsorgsfull. Den unga killen spänner ögonen i bordskivan framför sig och undviker att möta Antis blick. Rätten fann att skadorna på den slagna pojken talade sitt tydliga språk och den åtalade killen kan inte lämna rätten ostraffad. Istället döms han för misshandel och får betala 6000 kronor i skadestånd.

Personporträtt

Med nya ögon på en gammal värld

För fem år sedan var hon domare i Stockholms tingsrätt. I dag är hon vice riksåklagare. Yrkesbytet har inneburit stora förändringar för Catharina Bergqvist Levin. Inte minst har det gett henne ett nytt perspektiv på domarkåren.

– Självklart är det mycket enklare att ha synpunkter på en yrkesgrupp när man inte själv är en del av den. Sedan jag tillträdde som vice riksåklagare ser jag domaryrket från ett helt nytt perspektiv än jag gjorde när jag själv var domare.

Catharina sitter i sitt praktfulla rum vid åklagarmyndigheten på Östermalm i Stockholm. Kontoret pryds av en vacker soffgrupp i marinblått och höga bokhyllor i mörkt trä. Tillbakalutad i en av fåtöjlerna sitter hon med ena foten på soffbordet och huvudet lutandes i handen.

– Nej, jag ska verkligen inte gnälla över min arbetsplats. När min son kom hit första gången konstaterade han att mitt arbetsrum var större än hela hans lägenhet!

Catharina har just fyllt 54. Hon har kortklippt hår och rosiga kinder. Bakom de ljusa glasögonen syns ett par pigga klarblå ögon. Att den här kvinnan bär på en dödlig sjukdom känns överkligt. Men sant. Catharinas bröstcancer går inte att bota men tack vare de speciella behandlingar hon får kan sjukdomen hållas i schack tills vidare.

– Vem vet, kanske kommer man på något nytt på vägen!

Ännu har inte cancer fått Catharina att trappa ner på arbetstempot. Hon tror inte på att sjukskriva sig, det skulle bara få henne att tänka mer på sjukdomen. Dessutom är jobbet så roligt och hon känner att hon fortfarande har mycket att ge.

Sveriges högsta åklagare

Catharina har en lång karriär bakom sig inom domarväsendet. Hon började sin juristutbildning 1970 och har därefter genomgått den långa och prövande domarutbildningen. Hon blev ordinarie domare 1992 och chefsrådman 1995. Idag har hon bytt sida och är tillsammans med chefen, riksåklagaren Fredrik Wersäll, Sveriges högst uppsatta åklagare.

Arbetsuppgifterna skiljer sig mycket från tiden som domare men Catharina har aldrig ångrat steget bort från domarkåren. Inte minst för att åklagarväsendet har en betydligt modernare organisation. Hon önskar att även domstolarna kunde förnyas men vet samtidigt att domstolsväsendet har tunga rötter och att alla förändringar där sker långsammare.

– När jag lämnade domarkåren hade till exempel vissa miljödomstolar fortfarande manuell diarieföring!

Intill den vita trädörren som leder in i rummet står en skål med vatten på golvet.

– Han kommer hit en stund imorgon, säger hon glatt.

Catharina ler förtjust och pekar mot fotografiet på skrivbordet. Ett hundansikte sitter inramat bredvid datorn. Hon förklarar att Oliver är dålig på att vara ensam så han gör henne ibland sällskap på åklagarmyndigheten. Ingen dålig miljö för en hund.

Ett ansikte utåt

Hennes röst är full av entusiasm när hon drar fram artikeln från Svenska Dagbladet tidigare i år.

– Du må tro att den här texten skapade reaktioner. Många blev oerhört upprörda.

Catharina skrev ett inlägg och anmärkte på mediernas ensidiga rapportering i sexualbrott. Hon visste att uttalandet skulle väcka en del kritiska röster men hon är inte rädd för mothugg. Som vice riksåklagare är det en del av hennes jobb att delta i debatten och belysa känsliga frågor.

Under åren inom domarkåren var det annorlunda, där levde hon betydligt mer skyddat från journalister och röster utifrån. Inget problem tyckte hon då. Idag är uppfattningen en annan.

– Liksom alla andra måste även domarna ta sitt ansvar och visa sig mer utåt. Annars kommer bilden av dem som ett skyddat skrå som aldrig ser verkligheten bara att förstärkas. Förtroendet för domstolarna är redan nu sämre än vad det var för 20 år sedan.

Catharina vet att domarna inte är vana vid att bli ifrågasatta. Men med den allt intensivare bevakningen tror hon att det bara är en tidsfråga innan de tvingas inse att de inte kan ignorera medierna i all framtid.

Själv har hon vant sig vid påpassning från journalister och hon har inga problem att prata öppet om varken yrket eller sina privata intressen.

– Programmet Gröna rum är heligt!

Catharina lyser upp. Blommor och plantering är sedan länge en av livets stora passioner och varje onsdagskväll klockan åtta sitter hon bänkad framför favoritprogrammet. Så fort hon får chansen åker hon till landet i Norrtälje och gräver i jorden. Det är sådana saker som får Catharina att släppa tankarna på jobbet och bara koppla av.

Men den främsta vägen till avkoppling går genom barnen Magnus och Cecilia. Deras välmående går före allt. Båda två är vuxna och utflugna ur hemmet sedan länge men de håller ändå daglig telefonkontakt med mamma.

Lära sig hålla masken

Catharina drar på mungiporna och skakar på huvudet vid minnet av de gånger då hon som domare kunde bli upprörd i rätten. Då gällde det att ha pokerface.

– Man får man aldrig visa vad man tänker eller känner. Det tillhör jobbet att kunna hålla masken även om det som sades ibland var helt hårresande. Sådana saker bara måste man kunna hantera.

Under sina år som domare har Catharina fått en och annan dom överklagad och ändrad men det är inget hon grubblar över så här i efterhand. Däremot finns det tillfällen då hon kände att det blev fel hur hon än dömde. Och en del mål sitter kvar än idag.

– Jag minns speciellt en vårdnadstvist om en 6-årig flicka. Hennes mamma var missbrukare och hon hade vuxit upp hos sin mormor. När flickan var 6 år ansökte pappan om vårdnaden men mormodern vägrade släppa taget om flickan. Hur gör man då? Ska man frånta pappan rätten att omhänderta sin egen dotter eller rycka upp flickan från hela hennes tillvaro? Vad är bäst för flickan?

I slutändan fick fadern vårdnaden men fortfarande minns hon hur svårt beslutet var ur mänsklig synpunkt. I sådana lägen tror Catharina att det är oerhört viktigt att man som domare kan skilja på vad hjärtat vill och vad hjärnan säger.

Trots att en del jobbiga domslut fortfarande kan prägla hennes tankar ser hon tillbaka på tiden i rättssalen med glädje. För är det någonting hon saknar från domaryrket så är det huvudförhandlingarna.

– Jag gillade många av delarna med domaryrket men det fanns inget som gick upp mot timmarna i rätten. Att få leda en domstolsförhandling är väldigt unikt. Det kommer jag alltid att sakna, oavsett vad jag arbetar med.

Arbetsrapport

Valet att skriva om domare grundar sig i en nyfikenhet över detta yrke. Min förutfattade mening säger mig att folk i Sverige vet mycket lite om personerna inom detta betydelsefulla och högaktade skrå. Därför finner jag det vara både intressant och viktigt att titta närmare på det.

Syfte

I media belyses domaryrket praktiskt taget enbart med fokus på omstridda domar. Jag vill med denna artikelserie visa människorna och miljöerna bakom de viktiga besluten. Domaryrket är ett mycket ansvarsfullt och mäktigt arbete och jag tycker allmänheten förtjänar en inblick i dessa ”anonyma makthavares” vardag. Därför vill jag lyfta fram yrket, dess miljöer, människor och känsliga frågeställningar.

Fokusering/vinkling

I nyhetsartiklarna har jag fokuserat på de eventuella förändringar som denna konservativa och traditionsbundna kår står inför. I båda artiklarna finns en viss konflikt där det gamla möter det nya och uppfattningarna går isär. Båda artiklarna präglas av en nyhet samtidigt som de informerar om domaryrket på ett allmänt plan.

I reportaget har jag fokuserat på den miljö som domarna möter dagligen och domarna som människor. Det vill säga deras personliga uppfattningar om hur de hanterar känslor i rättssalen, hur de ser på domare som är politiskt aktiva och så vidare. Genom att varva scenerna från rättssalen med inslag ur intervjuerna vill jag belysa de skarpa kontraster som präglar en domares vardag. Med scenerna från tingssalen vill jag även påvisa det faktum att ingen är skyldig förrän motsatsen bevisats. Det är oerhört lätt att som åhörare döma någon innan man hört båda sidor. Något som jag själv erfor under mina besök i rätten. Detta är även något man kan se tydliga tecken på att media gör då de skriver om misstänkta brottslingar.

I personporträttet får en person som är ytterst insatt men numera inte involverad i domaryrket berätta om sin syn på arbetet och hur hennes uppfattning har förändrats sedan hon bytte ”sida”. Något som jag tycker ger denna artikelserie en ytterligare dimension och fungerar som ett bra komplement till reportaget.

Publicering

Jag skriver och genomför detta för att gemene man ska kunna blicka in i de svenska domarnas yrkesvärld. Med andra ord krävs inga större förkunskaper för att kunna förstå innebörden i texterna, åtminstone har det varit min ambition. Däremot fordras naturligtvis ett utvecklat intresse för yrket och ämnet som sådant.

Då jag skrivit har jag hela tiden haft någon av Stockholms större dagstidningar eller innerstadstidningar i åtanke. De två faktaartiklarna skulle även lämpa sig väl i en mer nischad tidning inom juridik, som till exempel Iusbäraren. Eftersom mitt mål varit att beskriva yrket utifrån ett allmänt perspektiv tror jag dock att artikelserien som helhet bättre lämpar sig i en bredare och mer allmän nyhetstidning.

Research

Den research som jag gjort baserades inledningsvis mestadels på böcker och telefonsamtal. Genom att läsa litteratur inom området väcktes många frågor som jag senare spann vidare på och utvecklade. Innan jag valde frågor inför de olika intervjuerna läste jag litteratur där yrket och dess utformning ifrågasattes. I efterhand har några av svaren fått ge vika för att inte skapa en alltför spretig och osammanhängande text.

Etiska överväganden

De etiska överväganden som jag har fått göra rör bland annat situationen i rättssalen. Jag har medvetet utelämnat känslig information som parternas namn, etnicitet och platser där brotten utspelats. Dessutom grubblade jag mycket över om jag skulle ta med det sjukdomstillstånd som Catharina Bergqvist Levin lider av. Då jag träffade henne visste jag inte om att hon var sjuk, det var något jag upptäckte av en slump när jag läste en artikel i Aftonbladet om henne i efterhand. Samtidigt som sjukdomen inte har med hennes arbete att göra tycker jag det säger ganska mycket om henne som person. Jag löste dilemmat genom att kontakta henne och förklara situationen varpå hon berättade hur det var ställt. I efterhand är jag mycket glad att jag gjorde det då det gav personporträttet lite mer tyngd och verkligen visade ett av hennes mest utmärkande drag, hennes envishet och arbetsvilja.

Citatkontroll

Varje person som har intervjuats, både via e-post, telefon och personligen, har fått texten med sitt/sina citat e-postad till sig i efterhand för kontroll. Jag har bett dem återkomma om de har några synpunkter och sex av dem hade några mindre detaljer att anmärka på varpå jag korrigerade det.

En av domarna, Gustaf Lindstedt, tyckte det kändes onödigt att granska texten och avböjde därför mitt erbjudande om att skicka över den till honom för kontroll.

Källförteckning

Intervjuer

Via telefon

Eriksson, Tobias, justitiedepartementet
Jonsson, Peder, Domstolsverket

Via e-post

Annerén, Lena, Domstolsverket
Regner, Hans, justitiedepartementet

Personligen

Ahlbäck, Barbro, ordinarie domare, Huddinge tingsrätt
Avsan, Anti, ordinarie domare, Stockholms tingsrätt
Bergqvist Levin, Catharina vice riksåklagare, Åklagarmyndigheten
Claesson Norell, Agneta, ordinarie domare, Sollentuna tingsrätt
Lindstedt, Gustaf, ordinarie domare, Södra roslags tingsrätt
Thornefors, Christer, ordinarie domare, Stockholms tingsrätt

Domar

Mål nummer B 767-05, Huddinge tingsrätt, Rotel 3
Mål nummer B 11010-05, Stockholms tingsrätt, Avdelning 3
Mål nummer B 1897-04, Södra Roslags tingsrätt, Enhet 1

Elektroniska källor

www.dom.se, Domstolsverkets hemsida

Övriga källor

Regeringens uttalande i budgetpropositionen 2004/05:1, angående SOU 2 003:102, En öppen domarrekrutering

Remissyttrande över betänkandet, En öppen domarrekrutering (SOU 2 003:102) från Hovrätten över Skåne och Blekinge

Remissyttrande över betänkandet, En öppen domarrekrutering (SOU 2 003:102) från Domstolsverket

Verksamhetsberättelse, 2005-04-11, Tjänsteförslagsnämnden för Domstolsverket

SOU 2 003:102, En öppen domarrekrutering

Årsrapport, Domstolsverket, 2004